

Yaşasaydı 78 yaş olacaqdı və çox iş görəcəkdı

Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin və xanəndəlik sənətinin Baba Mahmud oğlu səhifəsi var. Və düşünürük ki, bu səhifə həmişə vərəqlənəcək, heç vaxt solmayacaq, silinməyəcək, tanış olmağa, oxunmağa can atılacaq və qürur hissi keçiriləcək. Bu adın sahibi sənətin, sənətin, milli operamızın, Azərbaycan xalq musiqisinin, aşıq havacatlarının, muğamların, bəstəkar mahnılarının vurğunu idi. Bir müğənni olaraq o, səsini, sənət fəaliyyətini musiqinin əksər janrlarına həsr etmiş və çox böyük nailiyyətlər qazanmışdı. Doğrudan da el nəğmələri, aşıq sənəti nümunələri, bütünlükdə xalq musiqisi ona doğma yurd, ata ocağı, ana dili, böyük vətən və ulu türk dünyası qədər əziz idi. Musiqiyə xalq mahnıları ilə daxil olmuş, bunların vasitəsilə dinləyici sevgisi qazanmış və tanınmışdı. Bu mahnıların o, sanki öz könül nəğmələrini, duyğularını, hissələrini tamaşaçı və dinləyici qarşısında sərgiləyirdi.

Təbiidir ki, hər kəsin öz taleyi olduğu kimi, hər sənətkarın da öz sənət taleyi var. Bu bir həqiqətdir ki, Babanın sənət taleyini, sənət bəxtini qadir Allah özü yazmış, qalan işlər isə onun özünə inamı, çalışqanlığı və digər üstün xüsusiyyətləri ilə başa gəlmişdi. Şərqin böyük ustadı Sədi Şirazi yazır:

Başının hər tükündə yüz hünər olsa, əgər, Bəxtin yoxsa bu hünər bir iş görməz tük qədər.

Baba bəxt anlamına, tale işinə inanan şəxs idi. Şamaxının Çuxuryud kəndində, bağ evində dincələrkən qeyd aldığı "Düşüncələrim" (29.07-27.08.1993) adlı çox dəyərli məqaləsində bu məsələlərə toxunur: "İnsanın taleyi Ulu xilqət tərəfindən hələ ana bətninə düşən andan onun alınanda kodlaşan tapşırıqdır ki, onun həyat intervalında onu izləyir. Bəlkə ona görədir ki, ən qədim tibb elminə mənsub tibblərin təbabətindən bəhs edən "Çu-Şi"də insanın ana bətnində ilk yaranma prosesinin baş hissəsindən başladığı göstərilir. Görünür, mənim taleyimdə də mənə müğənnilik payının verilməsi əvvəlcədən Onun tərəfindən həll edilmişdir. Bəri başdan Sənin yazına şükr deyirəm İlahi.

Xəyalımda həmişə insanlığı bəxt payına görə iki qrupa bölmüşəm. Birinci qrupda bəxt insanlığın belinə ipi bağlayıb, öz ardınca irəli aparırsa, ikincidə insanlıq özü bəxtinin belinə ip sarıyıb, öz arxasınca aparır". Şair Əliağa Bakir qəzəllərinin birində deyir:

Bəxt yar olsa sənə, azmayasan yollarını, Hərdən öz keçmişini bir salasan yada grək.

Baba taleyinə, bəxtinə, uğurlarına arxayın olub heç vaxt qürrələnmir, özünü yuxarı tutmur, yolunu azmır və öz keçmişini unutmurdu. Müxtəlif mədəniyyət və tədris müəssisələrinə aldığı dövrlərdə, televiziya, radio verilişlərində, ona həsr olunmuş yaradıcılıq gecəsində öz keçmişini, uşaqlıq dövrünü, kəsib yaşadıkları zamanı xatırlayır, ağır, məşəqqətli 1941-1945-ci illər müharibə illərində, ondan sonrakı çağları xatırlayır, heç bir şərait olmayan, qazmada yaşadıklarını dilə gətirirdi.

Baba Mirzəyev 1961-ci ildə Sənaye İnstitutunu bitirmiş, mühəndis ixtisasına yiyələnmiş, 1962-ci ildə L.Şmidt adına Maşınqayırma Zavodunun konstruktör burosunda çalışmışdı. O, tələbəlik illərində institutun, işə daxil olduğu vaxtdan zavodun Mədəniyyət və Texnika Sarayının mahnı və rəqs ansamblının solisti kimi sənət addımları atmışdı.

Babının taleyinə xanəndəlik sənəti yazılmışdı, artıq bu çevrədən çıxıb bilməzdi. Odur ki, eşqi, həvəsi də onu bu işə yönəldirdi. O, arzularının qanadlarında pərvazlanaraq sevdiyi peşəyə doğru uçurdu. B.Mirzəyev Sənaye İnstitutunda oxuduğu illərdə tələbə yoldaşlarının tövsiyəsi ilə A.Zeynallı adına Musiqi Texnikumunun səs sinfinə gələrək Seyid Şuşinskiyinin muğam dərslərində iştirak edir, dinləyərək öyrənirdi. Bu dərslər gənc Babaya çox şey vermiş və o, muğamlarımıza yaxından bələd olmuşdu.

Baba bu sətirlərin müəllifi, özünün yaradıcı rəhbərlik etdiyi "Dastan" folklor, "Misri" x.c.a. ansamblının musiqi rəhbəri və aranjimançısı ilə söhbətlərində dəfələrlə demişdi: "Mən mühəndis kimi də öz yerində olanlardan idim. Az-çox iş görüb müəyyən qədər tanına bilirdim. Lakin müğənni kimi tale mənə böyük xoşbəxtlik, ad-san, şöhrət, fəxri adlar, tamaşaçı sevgisi, xalqın məhəbbətini bəxş etdi. Səsim opera səhnəsində, qrammofon vallarından, radio və televiziyalardan gəldi. Dünyanı gözdüm, böyük səhnələrdə çıxış edərək milli musiqimizi təmsil etdim. Bütün bunları mənə Ulu Yaradandan veridiyi tale bəxş elədi".

1969-cu ildə Firudun Səfərov M.Axundov adına Akademik Opera və Balet Teatrına baş rejissor təyin olunur. O, "Leyli və Məcnun" tamaşasını yeni quruluşla hazırlayır. Leyli obrazı üçün gənc Nəzakət Məmmədova ilə məşqlər aparır və Məcnun rolunda da daha bir gənci görmək istəyir. Nəzakət xanım sevincək ona belə bir ifaçının olduğunu bildirir: "Səhnə görkəmi Məcnuna uyğun, səs imkanları çox geniş, sənətə böyük həvəsi olan bir oğlan var, Baba Mirzəyevdir. Çox istedadlıdır. Teatrın rəhbərliyindən inciyib getdi".

Baba həmin vaxtlar Elmi Tədqiqat Təhlükəsizlik Texnikası İnstitutunda işləyirdi. Truppa müdiri Babanın iş yerinə zəng edərək onu teatra dəvət edir. F.Səfərov onunla söhbət aparır və bir ay sınaq müddətində çalışacağını bildirir.

Baba Məcnun obrazının mətnini, Füzuli yaradıcılığını dərinləndirərək etsin deyərək ədəbiyyatşünas alimlərdən Həmid Arslı və Əli Fəhmi ilə görüşür. Bu böyük alimlər, xeyirxah insanlar bu işdə Babaya kömək edirlər. Gənc xanəndə Opera Teatrının müşayiətçi tarzəni, böyük muğam bilicisi Bəhram Mansurovla məşqlərdə onun çalğısı, tövsiyə və tapşırıqları vasitəsi ilə çox şey əxz edir, səsini muğam parçalarına uyğunlaşdırır, Məcnun roluna aid olan oxuma üslubunu mənimsəyir. F.Səfərov Babanı yoxlamaq üçün bir ay sınaq müddətinə iki həftə də əlavə edir və çox gözəl nəticə alınır. Baba əsl Məcnun kimi səhnəyə çıxarılır. İlk tamaşa uğurla qazanır və dövrü mətbuatda işıqlandırılır. Məcnun və Leyli rolunun gənc ifaçıları, tamaşanın yeni quruluşu haqqında müsbət fikirlər bildirilir. Təbii ki, teatrşünaslar və

tənqidçilərin məqalələrində tamaşa haqqında müxtəlif fikirlərə rast gəlmək mümkündür.

1908-ci il "Leyli və Məcnun" milli operasının ilk tamaşasından bu günə qədər xeyli sayda Məcnun və Leyli rollarında çıxış edənlərimiz olub. Lakin Məcnun obrazının uğurlu ifaçıları arasında ən çox Hüseyin Sarabski və Baba Mirzəyevin adı çəkilir. Bu fikir təbii ki, mübahisə doğura bilər. Lakin məqalə müəllifi kimi mən də öz fikrimdə əsaslıyam. Hazırda da opera səhnəsinə yeni Məcnunlar gəlib və hər birinin perspektivləri var. Lakin onların oynadıqları Məcnun rolu B.Mahmud oğlunun yaratdığı Məcnun obrazı səviyyəsinə yüksəlməyib. Babanın obraza öz yanaşması, doğru münasibəti, əsas xüsusiyyətləri, mahiyyəti, ideyanı açıb göstərməsi, bir sözlə, öz Məcnunu var idi. Həqiqətən bu obrazda o, əsl Məcnun idi, Baba deyildi. Bundan əlavə ümumiyyətlə B.Mahmud oğlu musiqinin, sənətin, səhnə sənətinin Məcnunu idi. Əbəs deyil ki, onun həyat və yaradıcılığı haqqında yazdığı kitabı "Səhnəmizin Məcnunu Baba Mahmud oğlu" adlandırmışam (Bakı, "Araz" 2012, 560 s.). Burada Baba sənətinin əsas xüsusiyyətləri, spesifik cəhətləri açıqlar, yaradıcılığına ekskurs edilir.

Baba Mahmud oğlu Mirzəyev 1940-cı il noyabrın 7-də qədim Qazax mahalının Muğanlı kəndində (hazırda Ağstafa ərazisi), sadə bir ailədə anadan olub. Bütün kənd uşaqları kimi məqəddəs Vətən torpağı üzərində qaçır-yürüyüb, kənddə oynanılan oyunlarda iştirak edib, meşə quşlarının səsini eşidib və s. O, orta məktəbi əla qiymətlərlə oxuyub. 16 yaşında Bakıya gələrək ali məktəbə daxil olub və tale onu ardınca çəkib apararaq ona xanəndəlik şöhrəti bəxş edib və o, məşhur opera sənətçisi olub. Və burada çalışaraq fədai kimi ömrünü bu sahəyə bağlayıb. O, "Əsli və Kərəm"də Kərəm, "Şah İsmayıl"da Şah İsmayıl, "Gəlin qayası"nda Camal, "Xanəndənin taleyi"ndə Mir Seyid obrazlarını məhərdətlə yaradıb.

B.Mahmud oğlu peşəkar sənətə qədəm qoyanda Azərbaycan Televiziya və Radio Verilişləri Komitəsinin bədii kollektivləri ilə yaradıcılıq əlaqələrində olaraq səsini radio fonduna yazdırmış, televiziya, Bakıda, öyaltələrdə, qonşu respublikalarda konsertlərdə çıxış etmişdir. O, xalq artisti, görkəmli bəstəkar, dirijor S.Rüstəmovun

(1907-1983) rəhbərlik etdiyi xalq çalğı alətləri orkestri, xalq artistləri Ə.Bakıxanovun (1892-1973), B.Salahovun (1923-1982), əməkdar artist Ə.Dadaşovun (1924-1976), Y.Heydərovun idarəsi ilə fəaliyyət göstərən xalq çalğı alətləri ansamblarının müşayiəti ilə oxumuşdur. Baba Ə.Quluyevin (1917-1998) Dövlət Filarmoniyasında rəhbərlik etdiyi xalq çalğı alətləri ansamblının konsertlərində də çıxış etmişdir.

B.Mirzəyev SSRİ-nin müxtəlif məkanlarında keçirilən Azərbaycan mədəniyyəti günlərində çıxış edən sənət ustalarımız sırasında olurdu. Buradakı uğurlu çıxışlarının nəticəsi olaraq xarici dövlətlərə də göndərilirdi. Dövrü mətbuatda onun uğurları öz əksini tapır, səhnə fotosəkilləri nümayiş etdirilirdi. Bütün bunlar vokal sənətimizin nadir incisi, əvəzolunmaz sənətkar Rəşid Behbudovun (1915-1990) nəzərindən qaçmamışdı. O, Babanı televiziya ekranından seyr etmiş, dövlət tədbirlərinin birində oxumağını yaxından, çox diqqətlə dinləmişdi. R.Behbudov Babanın səhnə mədəniyyətini, dinamikasını, maraqlı oxuma manerasını, geniş səs diapozonunu, uzun nəfəsini, saqrax zəngülələrini bəyənmiş, rəhbərlik etdiyi Dövlət Mahnı Teatrına dəvət edib söhbət aparmışdı. Beləliklə, B.Mahmud oğlu düz 10 il R.Behbudovun Mahnı Teatrının tərkibində xarici ölkələrin səhnələrində çıxış etmişdi.

Sənətə həvəs Babanı M.A.Əliyev adına Azərbaycan Dövlət İncəsənət İnstitutunu bitirməyə də sövq etmişdi.

Baba Mirzəyev Baba Mahmud oğlu kimi 1979-cu ilin sentyabr ayında "Dastan" folklor ansamblı yaratdığı andan çıxış etməyə başladı. O, folklorçu kimi meydana atılaraq milli soyadla fəaliyyət göstərirdi. "Dastan"ın ilk çıxışını tamaşaçılar həmin il dekabr ayının 31-də seyr etmişdilər. Həmin çıxış həqiqətən böyük marağa səbəb olmuşdu. Müğənninin və ansambl üzvlərinin xüsusi milli geyimi oxunan mahnının məzmununu və ansamblın adını tamamlayırdı. Baba aşıq sənətindən bir nümunə, "Baş müxəmməs" oxumuşdu. Beləliklə, həmin yeni il axşamından etibarən Azərbaycan musiqi dünyasına yeni bir inci, tam fərqli aləm, "Dastan" folklor ansamblı daxil olmuşdu. B.Mahmud oğlu sənət yolunu bu ansambl ilə davam etdirmiş, folklor nümunələrimiz, xalq və aşıq mahnıları üzərində yaradıcılıq işi aparaq ifa edib xalqın ixtiyarına vermişdir. O, qədim çalğı alətlərimizin yaşamasına və layiqli səslənməsinə xüsusi önəm verirdi. Odur ki, həmin musiqi alətlərinə müntəzəm solo ayırırdı. Baba folklor musiqisinə, zəngin aşıq sənətinə bağlı adam idi. Ümumiyyətlə o, folklorumuzun dərinləndirici, daim öz üzərində işləyən bu adam folklor dünyamızı araşdırır, aşıq yaradıcılığına baş vurur, hər bir mahnı üzərində çalışaraq əsl əsər halına gətirirdi. Müğənni bir sıra aşıq mahnılarını öz yaradıcılıq süzgecindən keçirərək işləyib, oxuyub radionun və televiziyanın fonotekasına təqdim edib. Baba "Dastan" folklor ansamblı yaradıcılıq laboratoriyası sayırdı. Bu ansambl ilə çalışmaq ona yaradıcılıq sərbəstliyi, böyük həvəs və stimül verirdi. O, burada öz bacarığını, arzu-istəklərini, istedadından süzülüb gələn bütün gücü həyata keçirə bilirdi.

Baba xalq və aşıq mahnılarına, təsniflərə, muğamlara, qəzəliyyəyə, dastanlara müqəddəs məbədi kimi baxırdı. O, xalqın yaradıcılıq çəməsindən süzülüb gələn bu incilərə, zəngin nemətə xələl gəlməsinə, təhrif olunmasına qarşı amansız və qəti mübarizə aparırdı. Repertuarına daxil etdiyi xalq yaradıcılığı incilərini dərinləndirən mənimsəyir, gözbəbəyi kimi qoruyur və sevə-sevə oxuyurdu. Elə Babaya ruh verən, yaşadın, ucaldın da bunlar idi. Desək səhv etmərik ki, bu gün onu tarixdə yaşadan da bunlardır.

(Davamı 14-cü səhifədə)

(Əvvəli 12-ci səhifədə)

Qeyd etmək istərdim ki, Babanın mahnı bəstələmək bacarığı da olub. Sovet dövründə müğənnilərin bəstələdiyi mahnı və təsniflərin onların öz adı ilə müəllif kimi elan olunmasına icazə verilmirdi. Odur ki, B.Mahmudoğlu sözləri, musiqisi onun özünə məxsus olan və yaxud şairlərin sözlərinə bəstələdiyi mahnıları radio və televiziya "Dastan"ın müşayiəti ilə öz ifasında xalq mahnısı kimi təqdim edirdi.

Çox istərdim ki, onun mahnıları notlara köçürülüb, məcmuə halında nəşr olunub yayılsın. Baba dünyadan gəndən sonra bu barədə onun ailə üzvləri ilə söhbətim olub.

B.Mahmudoğlu "Dastan"dan başqa "Xəzinə folklor və "Misri" xalq çalğı alətləri ansambli da yaradaraq rəhbərlik etmiş və onların müşayiətilə səsinə radioya bəxş etmiş, televiziya, səhnələrdə oxumuşdu. Axı, bu bacarıq onda haradan idi? Bu məqalədə qeyd olunub ki, Baba yaradıcı kollektivlərdə çalışmışdı. Və burada o, ansambl qaydalarını öyrənmiş, təcrübə qazanmış, mahnılar, təsniflər üzərində hansı formada işləməyi müşahidə etmiş, həqiqətən çox şeyə nail olmuşdu. Odur ki, bu adamda ansambl yaratmaq, rəhbərlik etmək, işləmək, aranjiman işlərindən faydalanmaq bacarığı yaranmışdı. Təbii ki, onun aşib-daşan istedadı da ortada idi. Baba həqiqətən hərtərəfli istedadla malik sənət adamı olaraq musiqi mədəniyyətimizə dəyərli töhfələr verib. Milli radionun fondunda onun ifasında 500-dən artıq nümunələr toplanıb. Buraya onun opera tamaşalarında oxuduqlarından bir qisim, təsniflər, muğamlar, bəstəkar, xalq, aşiq mahnılar və özünün bəstələdiyi mahnılar daxildir.

Baba orta məktəb illərindən mütaliyəyə başlamış və bu sevimli məşğuliyyətini ömrünün sonuna qədər davam etdirmişdi. Bu onun hobbisi deyildi, Azərbaycan, və dünya ədəbiyyatına, fəlsəfəyə, tarixə, etnoqrafiyaya, teatra, ümumiyyətlə, incəsənətin bütün janrlarına olan maraq idi. O, dünya klassiklərini, mədəniyyət, musiqi, teatr, opera haqqında dəyərli və çox maraqlı kitabları oxumaqla çox

Yaşasaydı 78 yaş olacaqdı və çox iş görəcəkdə

şey əxs etmişdi. Bütün bu sahələr barədə onun özünün də fikirləri var idi. Baba yalnız müğənni deyil, elmə sahib bir şəxs, hazırcavab insan, xüsusi diqqətçəkən, marağa səbəb olan natiq idi. O, dəvət olunduğu auditoriyalarda, televiziya verilişlərində zəngin və qeyri-adi söz-söhbəti, fikirləri, qəfil verilən suallara cavabları ilə tamaşaçıların dərin sevgisini və rəğbətini qazanmışdı. Faktıdır ki, bu baxımdan onun yeri boş qalıb. B.Mahmudoğlu çoxların gözündə filosof-müğənni kimi formalaşmışdı.

Baba Mahmudoğlu 1992-ci ildə xalq artisti titulu alıb. 2005-ci ildə Opera və Balet Teatrından pensiyaya göndərilib.

Təbii ki, çox zəngin yaradıcılıq yolu keçən sənətkar haqqında bütün fikirləri bir yazı ilə əhatə etmək mümkün deyildir. Təsəllim oldur ki, "Səhnəmizin Məcnunu Baba Mahmudoğlu" kitabında onun həyatı və bütün yaradıcılıq fəaliyyətini əhatə etməyə çalışmışam. Və bu kitabı istəklə sənət dostum, "Dastan" və "Misri" ansamblarda birlikdə çalışdığım Babanın saf, azad ruhuna, əziz və parlaq xatirəsinə həsr etməklə rahatlıq tapmışam. Arzu edənler bu kitabla ölkəmizdəki kitabxanalarda tanış ola bilərlər. Düşünürəm ki, B.Mahmudoğlu haqqındakı tədqiqat işlərimin kitaba köçürülmüş səhifələri belə böyük sənətkarın yaradıcılığında elmi iş yazanlara gərək ola bilər.

Çox heyif ki, B.Mahmudoğlu ömrünün müdrik, yaradıcılığının ən məhsuldar dövründə amansız xəstəliyə tuş gəldi. O, bizimlə, "Misri" ilə çox işlər görmək, yeni yaradıcılıq mərhələsi başlamaq arzusunda idi. Qəfil xəstəlik isə bunların üzərindən xətt çəkdi. O, 2005-cı il noyabr ayında beyin insultu keçirib və 2006-cı il dekabrın 6-da dünyasını dəyişib. 16

yaşında Muğanlı kəndindən Bakıya yol alan Baba bir zamanlar üzərində yürüdüğü doğma torpağın təkinə köçərək uyumaqdadır. Belə bir ünlü sənətkar xalqın yaddaşında və mədəniyyət tariximizdə yaşamaqdadır. Və yaşadığı yaşayacaqdır.

2018

*Əhsən Rəhmanlı tədqiqatçı,
sənətsünəşliq üzrə fəlsəfə
doktoru*